NOTA TRADUCĂTORILOR

O traducere a unui text centenar – chiar şi a unuia de istorie a unei ştiinţe ori a unei idei – poate părea o întreprindere tîrzie. De regulă, textele valoroase ori importante sînt de îndată traduse de către culturile majore, iar unele dintre cele minore –, dar înzestrate cu înţelegerea eficientă a şanselor lor – procedează în acelaşi chip, deoarece culturile dotate cu identitate autentică şi, deopotrivă, cu reală existenţă se află într-o inerentă colaborare competitivă, ele resimţind imperios nevoia de a avea acele texte la îndemînă şi de a le aduce în posesia cît mai multor minţi, adică de a le traduce.

Textele valoroase (operele literare, deopotrivă) pot cunoaşte retraduceri, cele mai bune devenind modele, cultura în care au fost traduse eliberîndu-se astfel de fascinaţia originalului şi asimilînd în mod organic preţiosul conţinut rîvnit. (Nu de puţine ori, astfel de traduceri pot deveni chiar bază sau model, ori chiar pot lua locul originalului, servind unor traduceri în terţe limbi!)

Deoarece organicitatea procesului prin care diferitele comunităţi contribuie la cunoaşterea umanităţii se dobîndeşte în urma circulaţiei ideilor asimilate, iar acest lucru nu poate fi obţinut la nivel optim decît în formele limbii şi gîndirii materne şi depăşind calea colportării şi a compilaţiei, se

BDD-B441-1 © 1913; 2014 (trad.) Macmillan; Casa Editorială „Demiurg”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:18:20 UTC)

înțelege că doar prin traducere se poate petrece adevărata apropriere a acelor conținuturi. Desigur, mai rămîne ca traducerea să fie de calitate, însă acest lucru, precum și orice judecată în această privință nu pot fi făcute decît dacă există un proces de traducere și o traducere.

Oricît de tîrzie ar putea părea, prin potențialul pe care îl conferă culturii la care se acomodează, traducerea unei lucrări de referință rămîne un act ce contribuie în mod eficient la completitudinea acesteia, întrucît îi procură și sporește cantitatea și calitatea de spirit cultural și științific. Chiar în cazul asimilării anterioare a unora dintre conținuturi (adesea prin intermediul altor autori, uneori și aceştia netraduși), traducerile rămîn utile deoarece textele valoroase sînt mai puțin supuse eroziunii – fie întrucît încorporează mari idei, fie deoarece prezintă sau ilustrează principii teoretice și metodologice, fie pentru că reprezintă modele de edificare a ființei umane.

Dincolo de speciozitățile teoriilor traducerii, prezentarea ideilor autorului printr-o traducere fidelă, iar nu ca urmare a prelucrării date de înglobarea acestora într-o altă lucrare, asigură accesul direct la conținutul textului, evitînd obișnuitele distorsiuni și erori ce grevează transmiterea sau interpretarea – elemente dobîndite și acumulate în cursul procesului prin care generațiile anterioare au asimilat și prelucrat acel conținut ideatic – și-i menține calitatea de punct de plecare și reper, traducerea oferind posibilitatea reîntoarcerii la cuvîntul autorului.

BDD-B441-1 © 1913; 2014 (trad.) Macmillan; Casa Editorială „Demiurg”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:18:20 UTC)

*

Gîndul de a traduce lucrări demult elaborate nu este nou – așa cum nici fiecare pas nu este o invenție față de precedenții – și poate că nici nu îmbracă cea mai potrivită formă.

În mod firesc, fiecare generație percepe și se preocupă de prezentul în care trăiește, cel absolut necesar supraviețuirii, însă ea se trage dintr-un prezent trecut și tinde către un prezent viitor. Avîndu-și temeliile solide în succesiunea de prezenturi trecute, prezentul actual poate genera un prezent viitor cu șanse reale de supraviețuire doar asimilînd și încorporînd – prin cunoaștere și înțelegere – succesiunea din care provine. Fiecare prezent, așadar, este responsabil pentru prezenturile viitoare – existența generațiilor nefiind un dat către un prezent, ci un rezultat dinspre împlinirea tuturor prezenturilor –, întru continuarea existenței întregii umanități.

Faptul că fiecare generație își trăiește viața este partea fenomenală a realității, cea esențială fiind că rostul fiecărei generații există și se împlinește prin participarea și contribuția la lanțul generațiilor. Așa cum fiecare celulă are o viață individuală lipsită de sens în afara vieții organismului, tot astfel fiecare generație contribuie alături de precedentele și de următoarele la însăilarea gîndirii și a momentelor în țesătura care este viața în timp. O existență care o ignoră sau o anulează pe aceea a strămoșilor, care nu asimilează și întărește

BDD-B441-1 © 1913; 2014 (trad.) Macmillan; Casa Editorială „Demiurg”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:18:20 UTC)

bazele moştenite spre a le transmite, eventual îmbogăţite, urmaşilor, o existenţă în sine nici măcar nu rămîne ca atare: pur şi simplu se des-fiinţează. De aceea, pericolul pe care l-ar declanşa uitarea rezultatelor unei generaţii nu priveşte doar realizările pentru sine ale acelei generaţii, avînd efecte asupra indivizilor aparţinînd întregului şir.

Sub un anumit aspect, o lucrare precum *De la greci la Darwin*, a lui Henry Fairfield Osborn, înlesneşte nu atît cercetarea unei chestiuni, cît înţelegerea corectă a constituirii, dispunerii şi curgerii curentelor ideatice de-a lungul existenţei umanităţii. Fiecare generaţie beneficiază de roadele antecesorilor, dar avantajul acesta are un pandant, căci pentru a beneficia cu adevărat şi pe deplin de roadele generate prin truda înlănţuită a generaţiilor trecute, este necesară înţelegerea în context a acelor roade şi a generaţiei care le-a zămislit, ascendenţa şi procesualitatea ambelor. Aşa cum vertebrele, care par o înşiruire de entităţi sau de etape, nu sînt izolate şi autonome, ci sînt participante apărute din nevoile organismului şi se aşează într-o succesiune anatomo-fiziologică unitară, constituind un întreg structural-funcţional, o unitate complexă, şi, mai ales, aşa cum neuronii renunţă la autonomie şi trăiesc în reţele cu funcţiuni şi roluri complexe, tot astfel ideile umanităţii edifică şi se leagă între ele, complinindu-se şi împlinind un complex organism gînditor.

Adevărata dimensiune umană nu se capătă prin simpla naştere ca vietate bipedă, ci abia după dobîndirea

BDD-B441-1 © 1913; 2014 (trad.) Macmillan; Casa Editorială „Demiurg”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:18:20 UTC)

înțelegerii a ceea ce este organismul diacronic din care individul face parte. Dimpotrivă, ignorarea, uitarea și/sau neînțelegerea trecutului, a relației organice dintre momentele devenirii civilizației umane – în fapt, a caracterului aparent al oricărei forme de izolare a timpului și a stadiilor prin care acel organism s-a edificat – este calea sigură către pierderea identității, trecutul fiind nu doar cheia prezentului către viitor, ci și cheia către prezentul deplin și împlinitor.

*

Prin vechimea sa, *De la greci la Darwin* conține și implică unele discordanțe față de posterioritatea sa, unele datorate evoluției metodelor și instrumentelor prin care și cu care operează știința, altele date de simpla mișcare a cunoașterii și mentalității. Uneori, cercetările ulterioare au arătat cu claritate că lucrurile stau altfel, alteori nu, iar alteori problemele țin doar de dezvoltarea limbajului științific sau de schimbarea perspectivei. Pe de altă parte, oricît de convinși am fi de adevărurile noastre – fiecare epocă și-a avut adevărurile sale, fiecare le-a judecat pe cele precedente și fiecare s-a socotit un fel de instanță ultimă care dădea dreptate unora, infirma opiniile altora și le promova pe cele proprii –, este greu de arătat **care** anume este Adevărul, mai ales cînd nu se știe prea lămurit **ce** este Adevărul. Scopul traducerii de față, însă, nu este de a aduce

BDD-B441-1 © 1913; 2014 (trad.) Macmillan; Casa Editorială „Demiurg”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:18:20 UTC)

la zi respectivul conținut, ci de a aduce zilei respectivul conținut, nu de a-l converti la epoca noastră, ci de a recupera elemente ale gîndirii din epoca trecută – unele asimilate pînă la nerecunoaştere sau dispariție, altele lăsate deoparte sau uitate.

Într-un astfel de caz, chestiunile pe care știința crede a le fi lămurit pe deplin și se află în discordanță cu cele susținute de către autor nu au nevoie a fi întărite sau apărate suplimentar. Afirmațiile care nu pot fi acceptate din alte motive pot fi judecate de oricine așa cum socoate. În ceea ce privește procesele și lucrurile pe care epoca noastră nu le mai are în vedere, nu le mai gîndește sau nu le mai rostește, credem că acelea nu sînt desuete sau greșite, ci că, dimpotrivă, merită pe deplin aflate, înțelese, regîndite și recuperate. Unele ar putea avea puterea de a edifica spiritul și mintea, altele ar putea procura mai multă substanță, contribuind la desăvîrșirea ființei, iar altele ne-ar putea face mai atenți și mai critici față de noi înșine.

*

Lucrarea lui H. F. Osborn prezintă o lume vie – constituind un șir alcătuit din cele mai valoroase exemplare ale umanității –, aflată în căutarea originilor ei, a înțelegerii principiilor pe baza cărora se produce constituirea și se petrece funcționarea ei. Ea încearcă să înlesnească înțelegerea preocupării unui șir măreț de oameni de știință pentru

BDD-B441-1 © 1913; 2014 (trad.) Macmillan; Casa Editorială „Demiurg”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:18:20 UTC)

temele ce privesc materia vie, într-un context larg şi din perspectivă ştiinţifică, iar nu speculativă sau hermeneutică, arătînd o istorie a căutărilor de soluţii, metode şi instrumente, dezvăluind tumultul ideatic şi onoranta trudă a unor epoci din evoluţia umanităţii.

În felul acesta, se oferă modelul cel mai înalt şi esenţial al umanităţii, întrucît vedem generaţii care aleg să nu-şi risipească nici zestrea lăsată de truda strămoşilor, nici timpul împrumutat de urmaşi, ci să-şi valorifice capacităţile contribuind cu adevărat la împlinirea rostului fundamental: înţelegerea.

Substratul lucrării lui H. F. Osborn arată şi învaţă despre necesitatea cunoaşterii şi asimilării trecutului, despre faptul că trainicul zid de cetate se face prin efortul conjugat al lanţului generaţiilor, prin colaborare, societatea umană progresînd doar prin transmiterea temelor, a rezultatelor şi a capacităţii de străduanie; că orice cucerire poate servi generaţiei în timpul căreia se petrece – ea decurgînd, însă, din semînţele şi munca trecutului – şi negreşit va deveni la fel de caducă precum antecesoarea ei, deci, că singurul proces care dă deplinătate spiritului uman, fiinţei umane ca fiinţă culturală edificată istoric şi procesual, este travaliul care urmează pilda genelor: are trăsăturile strămoşilor, deţine şi acumulează potenţial evolutiv, dezvoltă, în relaţie cu mediul, ceea ce i-a procurat moştenirea.

Este tipul de mentalitate care construieşte un castel locuit şi ameliorat de urmaşi, iar nu care face o altă căsuţă,

BDD-B441-1 © 1913; 2014 (trad.) Macmillan; Casa Editorială „Demiurg”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:18:20 UTC)

eventual mai șubredă, alături de cea a înaintaşilor; este înțelegerea faptului că adevăratul viitor nu se creează din prezent, ci din trecut, prin prezent; este înțelegerea modalităților în care știința umanității se constituie: printr-un complex efort dialogic şi continuator în care ideile se află într-un continuu proces de rafinare şi de devenire.

De la greci la Darwin este o lucrare de istorie a ideii de evoluție, care îndeamnă la împlinirea destinului ființei umane: al edificării prin căutare, cunoaştere, înțelegere.

BDD-B441-1 © 1913; 2014 (trad.) Macmillan; Casa Editorială „Demiurg”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 20:18:20 UTC)